

PERSONEEL OP DE SCHOP

Maandag 30 juni 2003 informeerden minister Kamp en staatssecretaris Van der Knaap in een gezamenlijke brief de beide Kamers der Staten Generaal over hun plannen met betrekking tot Defensie. Terwijl de minister zijn Duitse evenknie in persoon informeerde en de staatssecretaris met de bonden sprak, waren het met name de bevelhebbers en de ondercommandanten die het personeel de soms keiharde boodschap moesten brengen.

De brief kreeg als motto: 'De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair, en met ruimte voor investeringen'. De brief schetst de hoofdlijnen van de transformatie, echter nadrukkelijk onder het beslag van de besluitvorming over de begroting door het kabinet in augustus. Deze maand worden de definitieve plannen gepresenteerd in de defensiebegroting. Tegelijkertijd volgt dan een plan waarin alle maatregelen, ook die welke het personeel betreffen, uitgebreid zijn toegelicht en onderbouwd. Vervolgens wordt in de nu voorliggende brief ingegaan op de hoofdtaken, de internationale inbedding, de omvang van de financiële problematiek, oplossingen, maatregelen, en de personele gevolgen.

Er zullen omstreeks 9.000 functies moeten vervallen. Maar er wordt veel meer 'ingeleverd': er verdwijnen eenheden; het divisieniveau vervalt; er wordt deels hoogwaardig materieel afgestoten en (opnieuw) worden locaties gesloten en afgestoten. De brief geeft ook aan op welke manier de krijgsmacht een krachtige kwaliteitsimpuls gaat krijgen. Naast deze bezuinigingsvoorstellen speelt overigens ook de reeds eerder aangekondigde reorganisatie van de krijgsmachtdeelstaven en het kerndepartement, die met 30 procent worden verkleind.

Het is niet verbazingwekkend dat de reacties variërend van begrip in politieke kring tot verbijstering bij de vakbonden. Defensiespecialist Rob de Wijk sprak van 'door de bodem gezakt' en wees erop dat een besparing van 380 miljoen euro, zeven procent van het defensiebudget, een inkrimping van de gevechtskracht met dertig procent betekende.¹ Het percentage zal in de praktijk iets minder zijn, maar toch!

Financierbaar, het eerste woord van het motto, heeft grote consequenties. Met name de personele gevolgen zijn ingrijpend.

De boodschap was hard. Héél hard voor enkele duizenden medewerkers. Je zult maar onlangs zijn ingezet in een Orion; je zult maar onlangs hebben geoefend met jouw luchtdoelbatterij in een grote oefening; je zult maar horen bij de 41-ste gemechaniseerde brigade (met net een veertigjarig jubileum achter de rug), of werkzaam zijn op Ede-Oost, Soesterberg, Twenthe of Valkenburg, in de volle overtuiging een wezenlijke bijdrage te leveren aan de slagkracht en het functioneren van de krijgsmacht. Trots op een rol in een complexe militaire machine. Je zult je ziel en zaligheid maar in de bijdrage hebben gelegd, en familie en bekenden hebben overtuigd van het belang van wat je doet. Je zult maar veel hebben gegeven om nationaal en internationaal een bijdrage te leveren. Je zult maar hebben leren leven met al die veranderingen sinds de bekende val van de muur; van reorganisatie op reorganisatie in de overtuiging dat jouw belang niet ter discussie stond. Het wordt nu duidelijk: je bent niet langer nodig.

¹ Het Parool, 1 juli 2003, blz. 1.

Dat doet pijn, héél veel pijn. Het raakt niet alleen de professionele militair of burger-medewerker, het raakt direct ook gezinnen en verdere familie en de bredere leef-omgeving. Die familie wordt ogenblikkelijk met uiterst moeilijke vragen geconfronteerd. In één klap staan allerlei schijnbaar zekere zaken ter discussie: werk, inkomen, woonplaats en daarmee sociaal leven, school en allerlei andere zaken die van invloed zijn op het welbevinden. De bredere uitstraling moet ook niet worden onderschat. Enschede en Zeven (Duitsland) laten zien dat een vliegbasis en kazerne een belangrijk onderdeel van de gemeenschap zijn geworden. De pijn wordt alleen maar groter als iemand niet echt begrijpt waarom nu juist zijn functie, zijn onderdeel kan en moet verdwijnen. Weer anderen zullen zich afvragen of er in de toekomst mogelijk nog meer – al dan niet plotseling – niet meer nodig zal zijn.

Wie de betrokken eenheden, staven en complexen op een rij zet, moet tot de conclusie komen dat de voorstellen bijna de gehele krijgsmacht raken. Het merendeel van de medewerkers zal dus met de gevolgen te maken krijgen. Is het niet vandaag, dan is het morgen. Deze bevinding baart grote zorgen.

Het beeld dat ontstaat uit de brief is er ook een van kapitaalverlies. Dure en recentelijk gemodificeerde, soms zelfs de meest moderne systemen, gaan in de verkoop. Natuurlijk leidt dit tot vraagtekens. Maar ook bij dit materieel gaat het om méér. Er waren en zijn duizenden mensen bij de verwerving en instandhouding van die complexe systemen betrokken. Slechts een deel behoort tot de in de brief genoemde eenheden; een groot aantal werkt elders. Veel van die medewerkers ontwikkelden zich door studie en werkervaring tot hoogwaardige specialisten. In allerlei werkplaatsen, maar ook te velde en onder soms barre omstandig-

heden werd er gesleuteld en hersteld. Er moesten reservedelen komen, materieel moest worden verplaatst en bevoorrad. Dat alles werd gedaan omdat dat materieel essentieel was voor de taken die moesten worden uitgevoerd of waarvoor moest worden geoefend. Ook al dit personeel wordt geraakt, omdat opeens de betekenis van alle inspanningen en betrokkenheid ter discussie lijkt te staan.

De minister van Defensie en zijn staatssecretaris verdienen respect voor het feit dat ze weten te kiezen. Zoals het nu staat zijn hun keuzes echter van voorbehouden voorzien. Dat geeft onrust. De brief geeft aan wat het doel van de ingrepen is en laat zien wat met de investeringsruimte kan worden gedaan.

Tegelijkertijd is het jammer dat de onderbouwing en toelichting van de genoemde maatregelen eerst in september wordt toegezegd. Dat 'waarom' en 'hoe' zijn belangrijk voor de mensen die direct en indirect worden geraakt. Zij zijn niet minder belangrijk voor al die anderen die zich zorgen maken over de relatie tussen taken, ambities en middelen.

Een nieuw evenwicht is het doel. Dat brengt wel tienduizenden medewerkers uit balans. Het is van belang dit aantal zo veel mogelijk te beperken. Het personeel heeft niet alleen recht op duidelijkheid, maar ook op onderbouwing en toelichting. Heeft vervolgens ook recht op zorg, ook in financiële zin. Zorg en grootmoedigheid in de richting van hen die moeten vertrekken, mogen in de komende periode niet ter discussie staan.

Het is aan de politieke en militaire leiding om de toekomst helder te laten zijn. Het personeel mag niets anders van haar bestuurders verwachten. Zij moeten duidelijk maken wat de koers is: realisme, opportunisme of visie. Het laatste zou bepalend moeten zijn.